

To je avtorjeva kritika, avtorjev razumski odnos do svoje idile, zasnovane iz mladostnih čustvenih spominov. In tako razvija avtor svoje delo v dveh ravneh, po ravni idile Grover's Cornersa in po ravni rušeče ironije, s katero po osebi režiserja trga, prekinja, ironično komentira to idilo. V tej dvojnosti idiličnega sveta in ironičnega razuma, ironičnega komentarja, je tudi dramski živec te igre, njena dramatičnost, ki je dramatičnost nenehnega niza kontrastov. Za ustvarjanje teh kontrastov, katerih namen je rušiti iluzijo idile, je uporabil avtor prijeme starega kitajskega gledališča, ki ga je spoznal za svojega bivanja na Kitajskem. Vodja igre, ki je hkrati igralec nekaterih vlog v igri, ob začetku odpre igro, pove njeno razpostavo in nato kliče na oder in z njega odsavlja posamezne igralce, katerih značaj in igro s podtekstno ironijo nenehno komentira. In da bi bila irealnost idiličnega dejanja na odru še bolj očitna, igrajo njegovi igralci kretnje določenih opravlil brez revkizitov, kakor je to običaj v kitajskem simbolnoobrednem gledališču.

V drugem dejanju pravi avtor na usta ene svojih oseb: »Tako je, kakor pravi neki pesnik iz Srednjega Zahoda: »Ljubi življenje, da boš lahko živel in živi, da boš lahko ljubil življenje ... To se pravi circulus vitiosus.« Ta circulus vitiosus — optimizem zaradi življenja in življenje zaradi optimizma, pa se da po Wilderju prenašati samo z ljubeznivo ironično filozofijo, in to nam je Wilder pokazal v svoji ironični ganljivki »Naše mesto«.

Delo je zrežiral profesor Slavko Jan z občutkom za njegovo iluzijsko podobo. Dobre karakterne like, toda brez oznake njihove zgolj iluzijske resničnosti so igrali Lojze Potokar kot dr. Gibbs, Mihaela Saričeva kot gospa Gibbsova, Mihaela Novakova kot Emily, Drago Makuc kot George, Ivan Jerman kot gospod Webb. Gospo Webbovo je igrala Vida Levstikova, Newsoma A. Homar, Stimsona Maks Furijan, Joea Crowella Dušan Škedl, Rebeco Majda Potokarjeva, Willarda Lojze Drenovec, Soamesovo Vida Juvanova, Warrena Bert Sotlar, Sama Craigha Jurij Souček in Joea Stoddarda Stane Česnik.

Režiserja si je zamislil Slavko Jan kot pastorsko priljudnega in gladkega posredovalca; verjetno bi si ga avtor želel z ostrejšim profilom, saj je ta oseba nosilec vseh kontrastov, s katerimi avtor hoté ruši svojo preljubeznivo naslikano idilo življenja.

Vladimir Kralj

ANTON PAVLOVIČ ČEHOV, TRI SESTRE*

»Tri sestre« je Čehov sam imenoval komedijo, ne dramo, česar zapadna režija dolgo ni mogla razumeti. Seveda je to komedija posebne vrste, komedija s tragičnimi poudarki in svojevrstno dialektično dramaturgijo nenehnih kontrastov, ki rušijo slovesno površino svoje zgodbe o propadanju izobraženstva v nekdanj gluhih ruski provinci.

Dialektično dramaturgijo nenehnih kontrastov nahajamo že dolgo pred Čehovom, pri Victorju Hugoju, v njegovi teoriji mešanja sublimnega in grotesknega v drami in Victor Hugo je dal tudi psihološko razlago svojega grotesknega elementa, ko je v predgovoru h »Cromwellu« govoril o »le bête« v človeku, o onem večnem pubertetnem porogljivcu v nas, ki se spakuje ob belem dnevu, ob najbolj resnih prilikah življenja. Victorju Hugoju je bil

* Uprizoritev ljubljanske Drame. Režija: ing. arch. V. Molka, scena: Vladimir Rijavec.

groteskni element in le bête v človeku sredstvo za bolj realistično slikanje življenja na odru, Čehovu pa je sredstvo romantične, groteskne ironije. Ne glede na to, ali je Čehov poznal Hugojevo teorijo, ki je francoski dramatik nikoli ni spravil preko zgolj zunanjih slikovitih antitez, je psihološki naturalizem Čehova s prepletanjem sublimnega in grotesknega ustvaril svojevrstno dramaturgijo, dramaturgijo »Treh sester«, ki je skoraj neposnemljiva in edinstvena v zgodovini drame.

Avtorjeva označba »Treh sester« kot komedije pa se zdi podprta še z neko drugo okolnostjo, namreč z njeno očitno motivno sorodnostjo s francosko comédie de moeurs, s komedijo zakonskega trikota. V »Treh sestrah« so kar trije ljubezenski trikoti: Veršinin — Maša — Kuligin, Andrej — Natalija — Protopopov in Tuzenbah — Irina — Saljoni, seveda so vsi ti ljubezenski zapletki pri Čehovu postavljeni v drugi plan, niso akcijski, marveč samo nравоpisni motivi, žanrsko slikanje okolja.

»Tri sestre« so na odru klasična preizkušnja za umetniško učinkovitost režije Stanislavskega; v tej igri se morajo igralci dobesedno psihološko potiti in s tem ustvarjati scensko atmosfero, kakor jo zahteva Sistem. Poleg omenjenega prepletanja vzvišenega in grotesknega je eden glavnih odrskih problemov te igre, znati igrati Čehova razmišljeni dialog s psihološkim podtekstom, znati igrati napete premore, saj govore ljudje Čehova večidel drug mimo drugega, govore samim sebi, svojemu notranjemu svetu želja in hrepenenj in govore najglasneje tedaj, kadar mučno molče.

Vsem tem zahtevnim nalogam je bila režija ing. arch. Molka še v precejšnji meri kos, in če odštejemo bizarni domislek, igrati »Tri sestre« z našim starejšim ansamblom (ena stran te nostalgične igre je nostalgija mladosti!), je bilo delo skrbno in spodobno pripravljeno in igrano.

Med najboljše odrske ustvaritve, ki so se zelo približale Čehovu in Stanislavskemu, je bil Lojzeta Potokarja Čebutikin, kabinetna figura ljubeznivega, toda demoraliziranega starca, ki je večni »enfant terrible« sebi in svoji okolici, in Vide Juvanove Natalija, karakterni portret hinavske in afektirane malo-meščanke. Sicer dekorativnemu Veršininu Vladimirja Skrbiška je manjkala poteza ruske fantastičnosti, ki dela to oficirsko figuro tako prikupno. Pri Prozorovu Staneta Potokarja smo pogrešali groteskne barve, saj je Prozorov s svojo klavrno zavoženo kariero ena najbolj tragikomičnih oseb tega dela. Isto velja za Jermanovega Kuligina, ki je bil samo omejen srednješolski profesor, ne pa večni groteskni pubertetnik, zaradi česar ga Maša vara z Veršininom. Saljoni M. Furijana je bil po svoji igri dovolj grotesken, motila pa je njegova maska izžetega »rouéja«, Saljoni mora imeti v besedilu samem omenjeno masko Lermontova. Tuzenbah J. Zupana je bil po igri in maski premalo nemški, saj je poanta te osebe prav v tem, da se ima že za popolnega Rusa, je pa pri tem v vsem svojem mišljenju, ravnanju in vedenju še očiten Nemec. Olgo in Irino sta upodobili Mira Danilova in Ančka Levarjeva z dobro karakterno, čeprav nekoliko prezrelo igro. Kot nekdanja naivka se je Ančka Levarjeva laže približala iluziji mladosti kot po temperamentu težja M. Danilova. Maše Savke Severjeve žal nisem imel priložnosti videti. V reprizah je igrala Mašo Helena Erjavčeva, sveže, s čarom mladosti, vendar brez onih grotesknih poudarkov, ki jo ima tudi ta ženska vloga. V dobrem ruskem stilu je igrala Kraljeva dojljo. Fedotika je igral Dušan Škedel, Rodeja Stane Česnik in Feraponta Aleksander Valič.

Vladimir Kralj